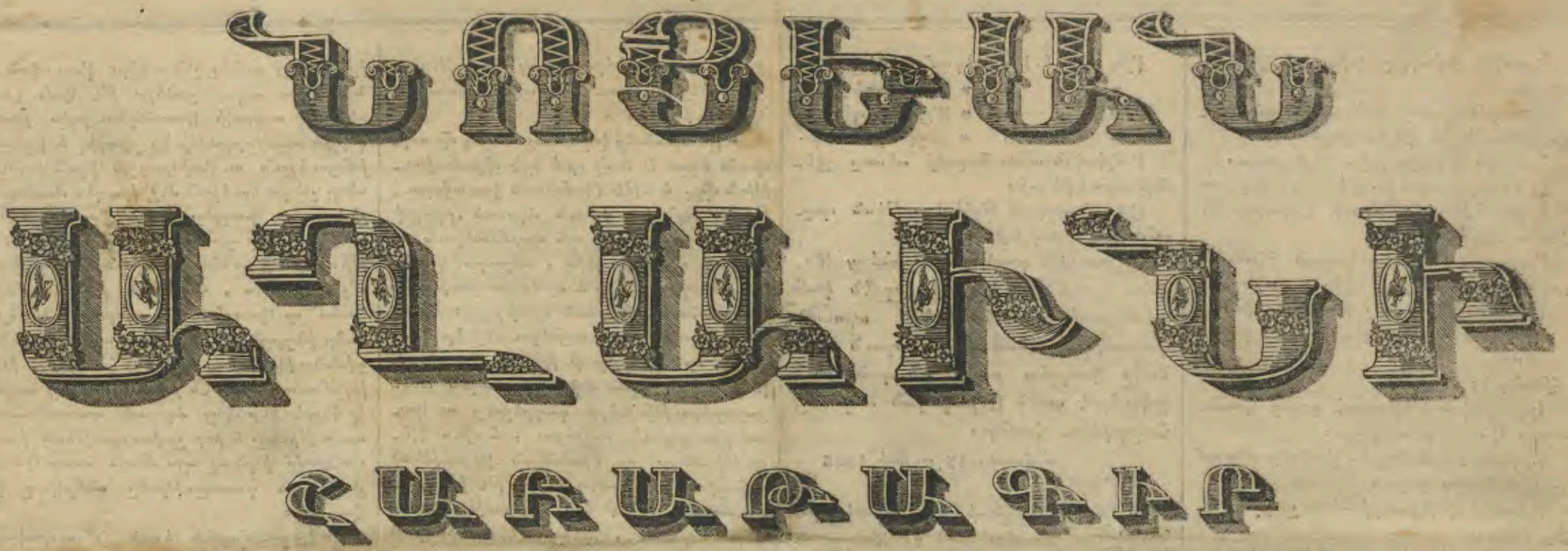

ՔԱՂԱՔԱՆԵՆ ԵՐԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՒ ԵՐԿՐԱՆՈՒԹՅԱՆ

ԵՐԿՐԱՆՈՒԹՅԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ ԵՐԿՐԱՆՈՒԹՅԱՆ 25 ՅՈՒՆԻՍԻ

1855

ԹԻՒ 72

ՔԱՂԱՔԱՆԵՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կայսերական Տերութեան բարեկերպ հաւատարմութիւնը Վեհափառ Սուլթանին հպատակաց վրայ ունեցած սիրոյն նոր ապացոյց մը շնորհելու բարեհաճեցաւ այս օրերս :

Մեծագոր Տերութեան ու Ռուսաց Կայսերութեան մէջ քանի մի ժամանակէ հետէ տեղի ունեցած վեճին վրայօք կերպ կերպ մեկնութիւններ տարածուած ըլլալուն՝ խոհեմ յայտարարութիւնով մը նոյն վեճին պարագաները հասարակութեան կը ծանուցանէ . որն որ զանազան լեզուներով հրատարակուած ըլլալով՝ մենք ալ պարտք կը համարինք անոր թարգմանութիւնը ներկայ թերթովս յարգոյ ընթերցողաց հաղորդելու յայտարարութիւն ամենեցուն և ի պարծանս Կայսերական Տերութեան :

« Դորձոյ այժմէան Վեհափառ Սուլթանին համար, Վեհափառ Սուլթանին համար, Գոյն հրամանին համար՝ Մայրաքաղաքին և Կայսերական Երկրներուն մէջ հրապարակուած յայտարարութիւնն է :

« Ըսկէ առաջ Թագաւոր Վազայի՝ պաշտօնական լրագրին միջոցաւ ծանուցուեցաւ, որ յատուկ դորձոյ մը վրայօք Բարձրագոյն Տերութեան և Ռուսաց Կայսերութեան մէջ համաձայնութիւն ըլլալ չի կրնալուն համար՝ Ռուսոյ Տերութիւնը Կայսերական կառավարութեան հետ պաշտօնական յարաբերութիւնները դադարեցուց, և դեպքանստան պաշտօնեաներն ալ Մայրաքաղաքէն վերուց, և յիշեալ Տերութեան մէկ շատ ցամաքային և ծովային պատրաստութիւնները տեսնուելով՝ Բարձրագոյն Տերութիւնս ալ զդուշութեան և պահպանութե պէտք եղած զինուորական և ամրոցական միջոցները ի գործ դրաւ :

« Ռուսոյ Տերութեան հետ այժմէան վեճին բուն պատճառը այն է, որ Ռուսաց կառավարութիւնը Յոյն եկեղեցիներուն և հոգեւորականներուն կրօնական արտօնութիւնները տեսակ մը դաշնադրութեան ներքեւ զննել կուզէ, և Բարձրագոյն Տերութիւնս ալ իրաւամբ հաւանութիւն չի կրնար տալու : Երբ այս կրօնական արտօնութիւնները բարեւոյցովս Գալիսի Սուլթան Սէ-

հեմէտ խանէն շնորհուած ըլլալով, անցած Սուլթաններուն ժամանակներն ալ հետզհետէ հաստատուած և ընդունուած, և մեր Վեհափառ Սուլթանին կողմէն ալ Մեծափառ Նախորդներուն Բարձրագոյն օրինակին հետեւելով՝ նմանապէս վաւերացուած և հաստատուած են : Կայսերական Տերութեան կողմէն այսպէս ինքնակամ շնորհուած վարկածի արտօնութիւնները խախտել ամենեւին մէկու մը մտքէն անգամ երբեք անցած չըլլալով, այսպիսի որոշուած նիւթի մը վրայօք Բարձրագոյն Տերութիւնը բոլոր աշխարհին ապահովութիւններ տալու կարող է, և Ռուսոյ կառավարութեան կողմէն յայտնուած կասկածները փարատելու բաւական ապահովութիւն տալէն ալ ետ չբաշտուիր : Եւ որովհետեւ Տերութեան մը հպատակ այսչափ միջոցն հոգիէ բաղկացեալ ազգի մը կրօնական արտօնութիւններուն վրայօք, ուրիշ տերութեան մը հետ դաշնադրութեան ձեռով կամ զօրութեամբ տեսակ մը կարգադրութիւն ընելը՝ դաշնադրութեամբ հաճութիւն տուող Տերութեան անկախութեանը և օրինաւոր իշխանութեան իրաւանցը դպչելուն համար՝ այս բանին չըլլալը քանի մի անգամ բարեկամաբար և անկեղծաբար յայտնեցինքէն ալ, թէպէտ այսչափ պնդելու հարկաւորութիւն չի կար, բայց Ռուսաց տերութիւնը դարձեալ իւր պահանջմունքէն ետ չի կենալով, այս անգամ Վաշաբոյ ու Մոլտաւիոյ երկիրները առ ժամանակ մի ձեռք ձգելու մտք, Ռուս զօրաց Փրութ գետէն անցնելը Կայսերական Տերութեան մեծ զարմացման պատճառ եղած է . և այս կերպիւ սահմանէն անցնելը անհաճելի դաշնադրութեանց հակառակ ըլլալուն, Տերութեանց կանոններուն համեմատ անմիջապէս Ռուսաց այս վարմունքին դէմ բողոքեցինք, այսինքն դաշնադրութեանց հակառակ այսպիսի գործ մը Բարձրագոյն Տերութեան մօտ ընդունուելը անկարելի ըլլալը՝ օտար մեծ Տերութեանց պաշտօնական և հրապարակական կերպիւ ծանուցինք : Իստ որում տերութեանց մէջ իրարու քաղաքական ամբողջութիւնը և անհաճութեանը մասին դրուած դաշնաց համեմատ տեսակ մը փոխադարձ և շղթայակերպ երաշխաւորութիւն կայ, այսպիսի մեծ կակ վեճեր պատահած ժամանակը ամենուեւն ալ խորհրդակցութիւնը և գիտութիւնը սովորական կանոն ե-

ղած է : Ռուսոյ Տերութեան ալ բուն կամքը Բարձրագոյն Կայսերութեան հետ առանց պատերազմ բանալու, մինչև պահանջմանցը կատարուելը Վաշաբոյ և Մոլտաւիոյ երկիրները գրաւելէն ձեռք բռնենալ ըլլալը ծանուցուելով, ամեն մեծ Տերութեանց կողմէն առանց բացառութեան աստիճան աստիճան Բարձրագոյն Տերութեան բարեկամական նշաններ ցուցուելուն հետ մէկ տեղ առնոց մէջէն յատկապէս Անգղիոյ և Գաղղիոյ տերութիւնները ծովային տերութիւններ ըլլալովն Վայսերական Տերութեան վստահանալու ոյժ մը ըլլալու կերպիւ բարեկամութեան դորձեալ ան ապացոյցն ալ տուած են, և Բարձրագոյն Տերութիւնն ալ յիշեալ Տերութեանց հետ ըստ կանոնաց խորհրդակցելու ետեւէ է : Ինչպէս և իցէ Կայսերական Տերութիւնս իւր բարձրագոյն անկախութիւնը և իշխանութեան իրաւունքը խախտող առաջարկութիւն մը ընդունել չի կրնալուն՝ միաբան խորհրդով որոշուեցաւ, որ մինչև գործոյս ինչ ձեւ մտնելը իմացուելը Բարձրագոյն Դուռը իւր պահպանութեանը համար՝ Թէ Գանուբի գետեզերքը և Թէ Անատոլիոյ սահմանադրութիւնները զինուորեալ վիճակի մը մէջ մնայ : Եւ Ռուսոյ Տերութեան հետ եղած վեճին բուն պատճառը և գործոյն ներկայ վիճակը այսպէս ըլլալով, Բարձրագոյն Տերութեան կողմէն պէտք եղած ամեն տեսակ տընտրելութիւնները ի գործ կը դրուին, և զինուորի, պտերազմական պաշարի և ամրութեան մասին հարկաւոր եղած բաներուն ըստ արժանեցն հոգ և խնամք կը տարուի : Ռուսի Կայսերական Տերութեան ամեն դասու հպատակներուն պարտաւորութիւնը ան է, որ իրենց հանդիստ վիճակուն մէջ, իրենց մասնաւոր գործերուն, երկրագործութեան, և առևտրոյն զբաղին, և Բարձրագոյն Դրան կողմէն իրենց ինչպէս հրաման ըլլայ նէ՛ անկախ կատարելու ջանան :

« Երբ զբեռնաւորութեան թէպէտ յայտնի է, որ Ռուսաց Տերութեան պահանջմունքը Յունաց կրօնական արտօնութիւններուն վրայօք է, բայց այս բանին Յոյն ազգի գլխաւորները և անհատները ամենեւին մասնակցութիւն և տեղեկութիւն չունին, ընդ հակառակն անոնք իրենց տերութեան ամեն կերպիւ երաշխաւորութիւնն և շնորհակալութիւնն կատարեալ եղած ատենը՝

այսպիսի պահանջման մը առաջ բերուելը Յունաց ազգին ամենեւն աւելի ցաւ ըլլալն ալ Կայսերական Տերութեանս առջեւ ստուգուած է : Ռուսի այս բանին համար անոնց ամենեւին թշնամութեան աջօք նայելը արժանի չէ, որովհետեւ ինչպէս Հայոց, Կաթոլիկաց, Փրոթէստանաց և Հրէից ազգերը, նոյնպէս ալ Յոյները Առատագութ Վեհափառ Կայսեր Տեառն մերոյ հաւատարիմ հպատակներն են : Երբ պէտք է որ ամեն մարդ իրաւուն հետ աղէկ կենցաղաւարին, իրարու հակառակ թշնամական վարմունք չունենան, վերջապէս Բարձրագոյն Տերութեան Մահաւտական և ուրիշ ազգի հպատակները մէկ մէկու հետ ընկերակցութեամբ վարուելով՝ ամենեւին մարդ մը իրենց գործէն դուրս խօսքերու չի թառնուին, բարձրագոյն կամաց հակառակ գործերու մէջ չի գտնուին, իրենց բանին գործին նային :

« Եւ անօրէնութիւնն ու որոշումը և յիշեալ պատուիրանները վեհատիճան Շէյխ իւլ Իսլամ Էֆէնդիին, բարձրատիճան Իւլէմաները (գլխուկները) Բարձրապատիւ մեծ Սպարապետ և զինուորական ծառայութեանց մէջ գտնուող ամեն այն մեծ պաշտօնեաներն ու վեզիրները և Տերութեան ուրիշ նախարարներն ու մեծամեծները ներկայ գրուելով՝ Բարձրապատիւ Փոխաբքային ներկայութեանը կազմուած ընդհանուր ժողովոյն խորհրդակցութեանց վախճանը ըլլալով, Վեհափառ Սուլթանին Բարձրագոյն հրամանաւն ալ հաստատուեցաւ :

« Ով որ այս որոշումը չի հաւնի և հաստատուած պատուիրաններուն հակառակ վարուի՝ անհնազանդութիւն ըրած համարուելուն, խստութե պատժուելու է :

21 Հէվլալ 1273

(15 յուլիս 1855)

« Բարձրագոյն ընդհանուր ժողովոյն խորհրդակցութեանց վերջաբանութեանը համեմատ՝ այս յայտարարութեան որոշումն ու վեճիւնը և պարտաւորութեանը պարտաւորութեան ընդունելով և հաստատելով՝ բարձրագոյն անհնազանդութեանը ամենեւին ծառայելու ըլլալու համար՝ այս պէշը Երբեք չի խախտուի : »

Բարձրապատիւ մեծ Եպարքոս Մաքսիմ Գա Նալիկ փաշայ :
Պեհատիճան Շէյխ իւլ Իսլամ Արիֆ Զիլմէթ փէյ Էֆէնդի :
Բարձրագոյն ժողովոց պաշտօնեայ վարկի փոխաբքայ Բառափ փաշայ :
Կաթոլիկ փոխաբքայ Իգղէթ Մէհմետ փաշայ :

սերտութեան մէկ անդամակերպ մասն են։
 Ուստի ոչ Բարձրագոյն Գաւառը և ոչ իրեն
 օգնութեան գաղթը Տէրութիւնները 1841
 յուլիսի 15 ին դաշնագրութեան հակառակ
 վարուած չեն ըլլար, եթէ Բարձրագոյն Գաւառը
 ուր Գարդանէի և Վոսիորմի (Ճերմակ ու
 Սև ծովերուն) նեղուցները բանայ Գաղ-
 զիտ և Անգղիոյ նաւատորմներուն։ Գաղ-
 զիտ կառավարութեան գաղափարը այս մա-
 սին հաստատ է, և թէպէտ Ռուսիոյ և Տաճ-
 կաստանի մէջ խաղաղութեան ազդու միջոց
 մը փնտռելու խորհուրդը միաբեր չի հաներ,
 Մօսկէո Բարձրագոյն (Պետրոսբուրգ
 դատաւոր գետնաքննիչ) հրաւիրելի որ մեր կար-
 ծիքը Այսմ Եւսեբիոսին զխոսուէն, և այս
 պաշտօնական նամակը անոր հաղորդէ։
 «Չեզ ալ հրաման կուտամ նմանապէս ասոր մէկ օ-
 ղնակը տալու այդ Տէրութեան արտաքին
 գործոց պաշտօնէին»։
 Ստորագրեալ, Տրուէն ար 1 Լիւիս։

ԵՐՏԵՒԻՆ ԼՈՒՐԻՐ

ԳԱՂԱՒՍ. Փարիզ. 22 յուլիսի։
 Կայսերական կառավարութիւնը Անգ-
 ղիոյ տէրութեան պաշտօնական կերպիւ
 հարցուցեր է թէ Ռուսիոյ զօրքը Վալա-
 քիոյ և Մոլտաւիոյ մէջ մասնէն ետքը
 ժամանակը եկած չէ արդեօք որ երկու
 Տէրութեանց նաւատորմներն ալ նե-
 դուցնելն անցնին. ինչպէս որ դաշնա-
 դրութիւնները կրնան։ Ս'ե՛ծ անհամ-
 բերութեամբ կրպակն Պրիտանիական
 գահէին պատասխանէն։

ԱՆԳՂԱՍ. 1 ընտան 22 յուլիսի։
 Որտ չ'ուն իրենք ամսոյս 14ին պատ-
 դամաւորաց խորհրդարանին մէջ Միսթր
 Տիգրանիին պատասխանելով՝ յայտնե-
 ր է թէ Գաղղիոյ և Անգղիոյ կառավա-
 րութիւնները առաջարկութիւններ ընե-
 ր են, որոնք Տաճկաստանի և Ռուսիոյ
 կողմէն կրնան ընդունուիլ. ուստի Արեւ-
 լեւից խնդրոյն վրայօք առ այժմ որ և
 իցէ հակառակութիւնը անյարմար կը-
 լայ, մինչև Օսմանեան Կայսերութեան
 գիւտնին և Ս. Պետրոսբուրգի գահէին
 պատասխանը աւելուի։

— Ո՛ր հակառակ թագուհին հարսանիք
 (գրգամուգ) հիւանդութեամբ բռ-
 նուեր է, որն որ իւր բարձրագոյն լը-
 ծակիցն ու թագաւորացն որդիքն ալ
 ունեցեր են առաջ։ Թագուհւոյն այս
 հիւանդութիւնը կանոնաւոր ընթացք
 մը ունեցեր է մինչև հիմայ, և առող-
 ջութիւնը հաճելի վիճակի մէջ է եղեր։
 — Ռուսիոյ Կայսեր մեծ աղջիկը Մա-
 րիայ մեծ դքսուհին իւր 6 որդւոց հետ
 և Միխայէլ եղբոր դուստր Բարձրի-
 նա մեծ դքսուհին Անգղիա կրպակուին
 օգափոխութեան համար։

ԵՐՏԵՒԻՆ

Ազգային ուսումնարանաց բարեկար-
 դութիւնը ամեն բարեմիտ անձանց սրը-
 տին փափաքներէն գլխաւորն է կրնամբ
 ըսելու, որովհետեւ սիրելի ազգիս մէջ
 բիշ մարդ կայ որ չ'զիտնայ թէ ուսում
 նարաններն եղած են Եւրոպայի ազգաց
 լուսաւորութեան և քաղաքակրթութե-
 յառաջադիմութեան պատճառը, և ու-
 սումնարանները ըլլալու են մեր ալ ա-
 նոնց կարգը անցնելու օգնական մի-
 ջոցները։ Ի հարկէ յարգոյ հասարա-
 կութիւնը պիտի խոստովանի մեզ հետ թէ
 այսպիսի ամենահարկաւոր պաշտօնը կա-
 տարելու համար ուսումնարաններու
 այժմեան վիճակը խիստ սնրուական է։

անոնց բարեկարգութեան կամ առ հա-
 սարակ նորոգ. կարգադրութեան և յա-
 տուկ տեսչութեան մը կարօտ ըլլալը ար-
 դէն շատ անգամ լայն և լայն մի-
 ջոցաւ յիշատակած ենք. և մեր ազնիւ
 ազգիս համար ունեցած սէրը, ուստի և
 ազգային յառաջադիմութեան փափա-
 քը կըստիպէ զմեզ որ երբեք առթիւ մը
 չի ձգենք առանց այս գլխաւոր առար-
 կայիս վրայ մեր տկար գրչէն մէկ կամ
 երկու խօսք հանելու։

Բարեկարգութեան կամ նորոգ կար-
 դադրութեան կարօտ են մեր ուսումնա-
 րանները ըստ ժամանակին՝ մեր խօսքը
 ընդհանուրին վրայ ըլլալով, յառաջուց
 ներուսն կը խնդրեմք բարեկարգեալ և
 յառաջադէմ ուսումնարաններէն։ Բայց
 ինչո՞ւ կարօտ պիտի ըլլային իրենց յառա-
 ջադիմութեան համար այս գլխաւոր պայ-
 մաններուն։ Ս'ի՛ծ ազգային կառա-
 վարութեան կողմէն խնամոց և շնորհաց
 պակասութիւն եղած է, մի թէ ընդհան-
 րացէս հասարակութեան կողմէն ու-
 սումնակութեան և օգնականութեան
 թերութիւն լուսն է։ Բ'աւ լիցի-
 այս երկու հարցմանց ալ բացասական
 կերպիւ պատասխանելու ուրախութիւ-
 նը ունինք, և ասոր վրայ է մեզ նոր նոր
 ընկերութեանց գրեթէ ամեն օր լուսն
 հաստատութիւն։ Բայց ինչ է ուրեմն
 պատճառը որ դժբաղդաբար այս ազ-
 օգողութիւնը ընկերութիւնները կամ ամենե-
 լին և կամ անկատար կերպիւ իրենց
 նպատակին կը հասնին։ Կարծեմք նախ
 ան է որ այս ընկերութիւններուն մեծա-
 գոյն մասը ազգային կառավարութեան
 անմիջապէս պաշտպանութեանը տակը
 չ'ըլլալով՝ անհաստատ և անազգու են.
 Երկրորդ՝ ան է որ այս ընկերութիւննե-
 րը գլխաւորաբար դրամական օգնուե-
 ն պատկաւ մը հաստատութիւն ուսում-
 նարանաց միայն արտաքին կառավա-
 րութեանը զբաղելու ժամանակ կը գրտ-
 նան. Երրորդ՝ ան է որ այս ընկերութիւ-
 ներուն անդամոց մէջ մալ ուսումնա-
 դէտ չ'ըլլալով, բարեկարգ ուսումնարան
 չ'տեսած ըլլալով՝ ուստի և բարեկար-
 դութեան ալ գաղափար չ'ունենալով՝
 ուսումնարանաց ներքին կարգադրու-
 թեանը պարագլու ժամանակ չ'են գտնե-
 ր։

Արդ՝ ազգային վարժարանաց ընդ-
 հանուր տեսչութիւնը Ազգային ուսում-
 նական ընկերութեան մը յանձնուիլը ի վա-
 ղուց հետէ փափաքուած անօրէնութի
 մըն է։ Եւ ասոր հարկաւորութիւնը Ա-
 մենագատիւ Սրբազան Պատրիարքին և
 Գերագոյն Ժողովոյ Ազգաւոր անդամոց
 ծանօթ ըլլալով՝ անոնց բարեխնամ կա-
 ռավարութեան կրպակուէր, որ այս մա-
 սին ազգօգուտ անօրէնութիւն մը ընեն։
 Ուստի մեծ ուրախութեամբ կը ըսեմք
 որ ընդհանուր ուսումնական ընկերութի
 մը հաստատութիւն հարկաւոր խնդիրը յա-
 տուկ խնամքով ընծուելու վրայ է, և կը
 յուսամք որ քիչ օրէն գործադրութիւնն
 ալ ծանուցանելու միջոցութիւնը պի-
 տի ունենամք։ Ենչու՞ ազգիս մէջ
 ուսումնագէտ, Եւրոպա պոստաւ, և
 յառաջադէմ ազգաց բարեկարգ ու-
 սումնարանները տեսած երիտասարդներ
 անպակաս են. ասոնց աւելի ազգասիրու-
 թեամբ և բարեբարոյ վարուք երեւելի
 եղածներն բաւական անձինք ընտրուե-
 լով՝ ուսումնարաններու կարգադրու-
 թիւնը անոնց յանձնուելու ըլլայ են՝
 երկրպագութիւն չիկայ, որ մեր ուսումնա-
 կան հաստատութեանց մէջ ազգիս պի-
 տոյց համեմատ ընդհանուր կանոններ
 դրուելով, փափաքուած յառաջադի-
 մութիւնները կրնան։ Ենչ հանուր կա-

նոնց օգուտներէն գլխաւորը ան պի-
 տի ըլլայ, որ մի օրինակ դաստառութի
 հաստատութիւն՝ զարգական գիւրքերն
 ալ մէկ տեսակ կը տպուին, և դպրա-
 տուններուն ծախուց ալ խնայողութիւն
 կը ըլլայ։

Եւ առարկայիս վրայօք խօսքերնիս
 լրմնացնելով, ուսումնական անձանց ձե-
 ոք դպրատուն կառավարելու օգտաւէտ
 ըլլալուն օրինակ մը տալու համար՝ ար-
 ժան կը համարեմք Զմիւռնիոյ Մեթոդ-
 եան վարժարանի աշակերտներուն անց-
 եալ շաբաթ կատարուած հարցաքննու-
 թեան ստորագրութիւնը դնելու այս
 տեղս Արշալոյս Արարարեանն առնելով։
 Յիշեալ վարժարանին զանազան հանգա-
 մանքը արդէն ծանօթ է յարգոյ հասա-
 րակութեան. սա միայն կրնամք թէ ա-
 նոր յառաջադիմութեան և բարեկար-
 դութեան գլխաւոր պատճառներէն մէ-
 կը հոգաբարձուներուն միշտ ուսումնա-
 դէտ անձերէ ընտրուելն է, ինչպէս են
 այժմեան յարգի տեսուչները, որոց
 բարեջան հոգատարութեամբ կարծես
 թէ նոր հոգի մը առած է յիշեալ վար-
 ժարանը։ Եւնի հարցաքննութիւններէն
 ետքը պարզաբանութեան օրը Պատ-
 ուելի Անդրէաս Փափաղէն բազմերախտ
 մեծ վարժապետին խօսած ընտիր ճառը
 եկող շաբթուան թերթով պիտի հրա-
 տարակեմք, մէջը պարունակուած բարի
 խրատները յարգոյ ընթերցողաց ուշադ-
 րութեանը յանձնելով։

« Ենչեալ ամայ 29ին երկուշաբթի օրը
 սուրբ Մեսրոպեան դպրոցին աշակերտաց տա-
 րեկան հարցաքննութիւնը սկսաւ ի ներկա
 յութեան Գլխաւոր Առաջնորդ գերապատիւ
 Պօղոս սրբազան արքեպիսկոպոսին և քանի մի
 ուսումնական անձանց։ Եւնի օրը քրիստո-
 նական վարդապետութեան վրայօք հարցա-
 քննութիւն եղաւ ըստ աւանդութեան Հա-
 յատանալոյ կաթողիկէ ուղղափառ սուրբ
 եկեղեցւոյ։ Հետեալ օրը հայերէն քերա-
 կանութեան, ճարտասանութեան, տրամաբա-
 նութեան, հոգեբանութեան, և թուաբա-
 նութեան վրայօք։ Չորեքշաբթի օրուան
 քննութեան նիւթերն էին Հայոց պատմու-
 թիւն, աշխարհագրութիւն, գիւցարանութիւն
 և յունարէն լեզուն։ Հինգշաբթի օրը՝ այս
 ինքն յուլիսի 2ին թուրքերէն և անգլիա-
 ղէն լեզուաց վրայօք քննութիւն եղաւ։ Եւ
 սոյս 9ին և 7ին երկուշաբթի և երեքշաբ-
 թի օրերը դպրոցին վարի դասիկներն աւա-
 ջին և երկրորդ դասու աշակերտները աչքե-
 անցուցան, որոց ուսման նիւթերն են հա-
 յերէն բերականութիւն, Հայոց պատմութիւն,
 մեղեդիք քրիստոնէական վարդապետութեան
 և այլն։ Եւ երջագէտ 8ին չորեքշաբթի օրը
 գաղղիարէն դասու ազգը քննուցան։ Բոլոր
 աշակերտները, որոց թիւը 130ի չափ կայ,
 (բաց ի հասարակ ընթերցմանը սորվող ման-
 կուկներէն որ գրեթէ 230 հոգի են) որ
 դասուն մէջ որ կը գտնուին, նոյն դասուն
 համեմատ ըստ բաւականին արժանաւոր պա-
 տասխաններ տալով, գովութիւն և քաջաւ-
 րութիւն ընդունեցան հարցաքննիչ ուսում-
 նական Ժողովքէն. և միայն քանի մը հոգի
 յանդիմանեցան իրենց ծուրութեանը և ան-
 հոգութեանը համար։

« Եւնոյս 9ին հինգշաբթի օրը մեր երա-
 նաշնորհ սրբոց Թարգմանաց Սահակայ և
 Մեթոդայ սոնախմբութիւնը սովորական փա-
 ռաւորութեամբ կատարեցաւ։ Եւ առօրու
 հանդիսաւոր պատարագ մատուցաւ սուրբ
 Ստեփանոս նորակաւոյց եկեղեցին, և հո-
 գեւոր պաշտօնը լրմնեցան եւս, պատարա-
 գիչ բաժանայն գլխաւորաբար և ընկերու-
 թեամբ կղերիկոսաց և նորահաս դպրաց, որոց
 իւրաքանչիւրոյն ձեռքը դափնիի ծիւղ
 մը բռնաւ և զլուխն ծաղկեայ պսակ գը-
 ուած քաղցր եղանակներով սրբազայիս յար-
 մար հոգեւոր երգեր կերպէին, փառաւոր թա-
 փօրիւ և խուռն բազմութեամբ ջերմե-
 ուանդ Ժողովքեան սուրբ եկեղեցիէն ելլե-
 լով՝ Մեսրոպեան դպրոցը եկաւ. ուր արդէն
 գաւմարուած էին գերապատիւ սրբազան Ա-

ռաջնորդը և ազգային հոգաբարձուները և
 ուրիշ ուսումնական անձինք։ Պատարագիչ
 բաժանայն ի վերջնաւ հոգեւոր երգոց սուրբ
 Աւետարանը կարդաց, որուն լրմնաւոր, և
 բարձրագոյն դասուն աշակերտներէն մէկը
 կարագետեան պատուելի պարուն Յովհաննէս
 Գարեգինը ամպիտը ելլելով բաւական հա-
 մարձակութեամբ և վայելուչ շարժումներով
 պատուական ճառ մը զրուցեց ի գովեստ և
 յերախաղաղութիւն սրբոց Թարգմանաց
 մերոց և ի յորդոր ուսումնասիրութեան։
 Հետոյ տնորիկ յառաջադէմ աշակերտներէն
 երկու անուանական պատանեակք, այսինքն հան-
 գուցեալ Մարկոսեան Գուկաս աղային որ
 դին պարուն Գաապարը և վեմափայլ Տառ-
 եան Յովհաննէս ամիրային թուր Չայեան
 պարուն Համադաս Եղիազարը իրենցմէ շա-
 րագրեալ մէկմէկ պատուական ոտանաւոր կար-
 դացին ամպիտին վրայէն։ Եւ ամեն ատեւ
 նախօրութիւնները ծափահարութեամբ և սի-
 րով ընդունուեցան ներկայ գտնուող Ժողո-
 վըրդէն. որ մեծապէս ուրախացաւ և միւլ-
 թարեցաւ այն բարեպաշտ ազգային հանդէ-
 սը տեսնելով։

« Կիրակի օրը, որ էր 12 յուլիսի, պար-
 գեւաբարութեան հանդէս եղաւ Մեսրոպ-
 եան դպրոցին մէջ, որ փառաւորապէս զար-
 դարեալ էր և դռները դափնիի և մրտնիկի
 ծիւղերով շքեղաբար պսակեալ։ Ս'ե՛ծ սը-
 րահին ճակատը բարձրիկ դրուած էր օգուտ
 տալու առատագուծ Վայսեր ուկեղծ նը-
 շանկինքը (Թուրա) ծիւղապայն շուխայի
 վրայ հաստատուաւ. դիմացի պատին երկու
 կողմը սրբոց Թարգմանաց մերոց Մեսրոպայ
 և Սահակայ պատկերները կը տեսնուէին. ու-
 րոց առջև ընդարձակ սեղանատախտակի մը
 վրայ աշակերտաց գրաւոր գանազան աղա-
 սութիւնները դրուած էին ի ցոյց բազմաթիւ
 հանդիսականաց։

« Եւրոպացի և հայազգի ճարտար նուա-
 գածուաց դաս մը, զոր դպրոցին բարեխնամ
 վերակացուները հոգ տարն էին բերելու այս
 ազգային հանդէսը ևս առաւել փառաւո-
 րելու և կենդանացնելու համար, քանի մը
 սրտաշարժ գեղեցիկ նուագելէն ետեւ, դպրո-
 ցին առաջի վարժապետը ամպիտը ելլելով
 պարագայիս յարմար պատուական ճառ մը
 կարդաց, որ ծափահարութեամբ ընդունուե-
 ցաւ ուսումնական և ուսումնասիր ունկըն-
 դիրներէն։ Հետոյ տնորիկ յառաջադէմ աշա-
 կերտները հետզհետէ մէկմէկ ճառ և ոտա-
 նաւոր կարդացին ամպիտին վրայէն՝ հայե-
 ղէն, թուրքերէն, գաղղիարէն, անգլիարէն և
 յունարէն լեզուաւ։ Եւ իւրաքանչիւր ա-
 տնաբանութեան լրմնաւորէն, նուազած
 ուաց դատը պատուական եղանակներ կը նուա-
 գէին։ Եւ ամենախօսութեանց գրեթէ
 ամենուն մէջ, և մանաւանդ թուրքերէն
 կարդացուածներուն մէջ ջերմեւոր բարե-
 մաղթութիւններ կային վրան երջանկութե-
 վեհափառ Սուլթան Ապտիլ Բեճիտ կայ-
 սեր, որուն տնուր յիշատակելուն բոլոր սը-
 րահը դրոշմեցաւ ինչո՞ք՝ Կայսրն աղաղակին
 և ջերմեւոր ծափահարութեան։

« Գաղղիարէն և Անգղիարէն աստեա-
 խօսութեանց մէջ ազգի մտերիմ երախտա-
 գիտութիւնը յայտնուած էր առ հանգու-
 ցեալ երկու վեմափայլ հարազատ Պօղոս-
 պէյ և Պետրոս ամիրայ Եւսեբիոսեանց, որոց
 մշտնջենաւոր արովքը այս երկու ամենօգուտ
 կար լեզուաց դաստառութիւնը հաստա-
 եալ է Մեսրոպեան դպրոցին մէջ։

« Թուրքերէն լեզուին դժուար կանոնա-
 ցը վրայօք հարցմունքներ և ուսումնական
 աշխարհագրութեան վերաբերեալ մէկ քանի
 փորձեր հայերէն մեծ երկրագնդոյն վրայ
 ըլլալէն ետեւ, յակնէ յանուանէ աշակեր-
 տաց վարուց և ուսմանց ցուցակը կարդաց-
 ուեցաւ, որ մանաւոր թղթի վրայ տպեալ
 էր, և պարզաբանութիւնը սկսաւ ի ծայն
 երգոց նուագարանաց. որ խիստ բարի և
 դուրմ աղղեցութիւն մը ըլլաւ բոլոր հան-
 դիսականաց վրայ, որոց մէջ նշանակութեան
 արժանի են տեղական կառավարութեան մէկ
 քանի գլխաւոր անդամները, նմանապէս Օս-
 մանեան վիսուորական պաշտօնատարներէն ու
 մանք. որ հաճեցան իրենց ներկայութեամբ
 այս ազգային հանդիսին շուք տալեցին։

« Ի վերջոյն գերապատիւ մեր հոգեւոր
 Առաջնորդը ջերմեւորաբար բարեմաղթութիւն
 ներթօրէն ցաւաւորութիւն վեհափառ Վայս-

